

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice
Foaia oficioasă a „Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie“, care face asigurarea vitelor.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA“.

Apare tot a doua Duminică.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Mișcarea noastră de întovărășiri.

Înainte cu câțiva ani abia să putea vorbi la noi de o mișcare pornită pentru înzestrarea satelor și în parte a orașelor noastre cu tovărășii, care formează azi în rînduiala muncii economice, cele mai puternice arme.

În urma dragostii frunțașilor dela sate, pornită și din îndemnul date de scrisul nostru și a celorlalte gazete cu tragere de inimă pentru înaintarea economică a poporului nostru, în anii din urmă s'a pornit și la noi o viie mișcare pentru înființarea de tovărășii satești, prin care să dăm în mîna poporului plugul brăzdător în cîmpiile înaintării.

Și de data asta însă, în-suflețirea să pare că a fost mai mare decît stăruința și puterea de muncă.

Numai așa ne putem talmăci atît faptele ce să petrec ici-colo în mișcarea pentru tovărășii, cît și zecile de scrisori ce ne sosesc, fără să putem culege din ele gîndul pornitorilor pentru cutare ori cutare tovărășie.

Ici-colo vedem că să alcătuesc tovărășii fără rost, parte în legătură cu Centrale streine de neamul nostru, parte tovărășii ce n'au altă țintă, decît să slujească de perdea pentru interese particulare ale unuia ori al-tuia.

În același timp, cele mai multe scrisori prin care ni-să cer sfaturi la înființarea de tovărășii, nu ne spun altceva, decît că: »vrem să facem o tovărășie, să ne spuneti cum s'o facem«.

Nu știm cine, cîți, cu ce puteri de muncă și de capi-

tal, pentru ce scop, anume, ce condiții de traiu îmbie comuna pentru tovărășia din vorbă? Foarte firesc apoi că la aceste întrebări nici nu putem să răspundem nimic.

Recunoaștem deschis, că în parte și noi purtăm vina la aceste destrămări în mișcarea pentru tovărășii, pornită la noi cu multă însuflețire.

Dar vina noastră e numai la părere, — așa credem noi, căci iată explicația:

Cînd am pornit foaia »Tovărășia« nu credeam să dăm peste atîtea greutăți în jurul înființării de tovărășii satești,

Ca să putem întimpina mai ușor aceste greutăți, am plănuțit să alcătuiem o Centrală pentru tovărășii.

Cum știți am făcut și am și publicat statutele acestei Centrale, am înscris membri și s'au și incassat cîte-va mii de coroane pentru cuatele (acțiile) Centralei.

Cu însuflețirea pornită aproape fără seamăn, ni-s'a îngreunat însă și munca noastră și să cerea mult mai mult decît puteam da numai noi de noi.

Ca să avem mijloacele de lipsă pentru această mare mișcare, ne trebuiau bani peste bani, ca să răsplătim munca ce trebuia să o angajăm, ca apoi să o dăm pentru această mișcare.

Și cum noi ne călăuzim de principiul, că numai ajutorul din propriile puteri, e ajutorul sănătos — ne-am pus pe lucru în altă direcție, ca din această muncă să putem scoate mijloacele, ce ne trebuiesc la mișcarea pentru tovărășii.

Așa am ajuns să ne așternem cu toată puterea noastră de muncă, ca să avem întîi o Reuniune, care printre altele să poată

face și asigurarea contra pagubelor în vite.

În această muncă însă am întimpinat o mulțime de greutăți, mai ales că legea ne cerea 200 mii coroane garanță (chezășie) ca să putem face asigurări de vite.

Cum am pomenit însă și în numărul trecut, am trecut în sfîrșit norocoși peste toate greutățile, am depus cauția de 200 mii cor. și azi avem Statutele întărite și acum începem lucrarea, dela care nădăjduim roade îmbelșugate nu numai p'ă strînd, prin asigurarea vitelor, avutul plugarilor noștri, dar în același timp, indirect, prin această instituție socotim să avem o întregă gardă de muncitori pricepuți și devotați în ale tovărășiilor!

Până să avem însă toate aceste, a trecut vreme lungă, peste 2 ani de zile, vreme în care noi a trebuit să lăsăm să doarmă toate celelalte lucrări legate de Centrala tovărășiilor.

Mulți nu ne-au putut înțelege oprirea muncii în această parte, mulți și-au perdut răbdarea și ne sunt pline săltarele mesii cu epistole, care năcăjite, care pline de imputări, și mai aspre și mai domoale, — după om.

Sufeream greu nedreptatea ce ni-să făcea de dragul dreptății de formă. Supăra însă nu ne puteam, căci în aceste scrisori și din vorbele ce să spuneau, noi cetam cu mîngăiere sufletească însuflețirea și dorul pentru tovărășii, pentru pornirea cărora noi încă ne avem partea!

În sfîrșit am ajuns de nou pe o colină, mult f'ăgăduitoare! Îndată-ce vom trece peste greaua muncă a începutului, muncă

ce trebuie să o facem pentru Reuniunea proprietarilor de vite, ce asigură vitele — vom înălța de nou în mîni steagul pentru Centrala tovărășiilor!

Toți cîți aveți dragoste și încredere în izbînda pornirii pentru inactivarea Centralei — vă rugăm să mai aveți puțină răbdare.

Cînd vom fi izbutit să punem în lucrare și Centrala, alătura cu Reuniunea pentru asigurarea vitelor, — nădăjduim că întregă mișcarea noastră cooperativă (pentru tovărășii) va lua alt avînt și alte cărări, mai lămurite și mai potrivite scopului măreț ce-l urmărim prin îndemnul ce o facem tuturor celor buni, să se înșirue sub steagul mîndru al tovărășiilor!

Cu aceste lămuriri ne-am crezut datorii față de toți cîți ne-au scris în trebi de-ale tovărășiilor și mai ales de-ale Centralei. Vas. C. Osvadă.

Bucuria în popor

pentru că avem asigurarea vitelor!

Primim următoarea scrisoare:

Dle Redactor!

O bucurie mare m'a cuprins cînd încunoștiințarea despre întărirea statutelor »Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie«.

Această faptă este un mare triumf din punct de vedere economic, și de un folos neprețuit pentru poporul nostru dela sate, care, și așa destul de sărac, mai ajungîndu-l și nenorocirea de a i-se primejdui vita, ajunge în mizeria cea mai mare — și e silit a să băga dator ori a-și rupe din moșioară spre a înlocui vita căzută!

Deci n'am cuvinte a vă feriți pentru oboseala și stăruința ce a-ți desvoltat'o până ce a-ți făcut poporului econom un așa așezămînt de așa neprețuit folos.

Servesc ca învățător în comuna mea natala de 10 ani, și ocupîndu-mă și eu cu economia, sunt îndestul știutor despre lipsa arzătoare

a asigurării vitelor, căci tocmai la noi de vre-o 5 ani s'a format o tovarășie spre acest scop, dar... multe năcazuri și nemulțămiri să ivesc la astfel de nenorociri!

În atâtea rînduri s'au adresat mie mulți țărani, că nu s'a putea asigura vite contra pagubei, la banca cutare ce asigură contra focului?.. Totdeauna cu durere a trebuit să le spun că nu.

Deci vă rog binevolți a-mi trimite statutele și modalitățile de asigurare, spre a le studia și a le face cunoscut în comuna mea, și întru cât mi-a succede, apoi mă leg a vă fi sprijinitor aici.

Deobligîndu-mă, în felul acesta voi face și eu subscrisul un mic folos țaranului din comuna mea natală și prin aceasta voi da mână de ajutor întru înaintarea folositoarei Dv. Reuniuni.

Poplaca, în 4 Dec. 1909.

Oprea Olariu, inv.

*

Ne bucurăm de această scrisoare ce spune adevărul despre folosul Reuniunii noastre și că ce simțită e ea între economi! Cinstitul nostru frate, dl inv. Olariu, află în acest număr toate îndrumările de lipsă.

Părintele Bunea.

La Blaj s'a stîns ca o făclie ce-a umplut văzduhul românesc cu vie și minunată lumină — vrednicul părinte Augustin Bunea, fost canonic al bisericii unite cu Roma.

Vestea năpraznicei morți a scos din sufletele și condeiele românești tot ce-ți poate scoate durerea fără margini și întru aievea simțită.

Înmormîntarea marelui fiu al neamului a fost cea mai strălucită dovadă că neamul nostru știe cinsti pe cei mari ai săi.

Și dacă cu toate aceste, acum după multe zile dela înmormîntare — purtăm și noi condeiul jalei, ca să cinstim memoria acestui bărbat — o facem, ca să-l arătăm acum după moarte, ca o pildă minunată pentru fruntașii noștri români, cum trebuie să îndrăgească și ei meseriile și negoțul românesc.

Copleșit de atîta muncă ce-i hărăzia îndeletnicirile lui științifice și literare și slujbele ce le purta — Augustin Bunea totuși a găsit nenumărate privilegii, ca să întărească credința în izbînda muncii noastre economice, în viitorul mai fericit al clasei noastre de mijloc.

În toată viața lui a arătat o deosebită dragoste față de meseriașii și negustorii români întocmai ca și față de plugarii și cărturarii neamului nostru.

În sufletul lui mare, în inima lui largă, totdeauna a știut să dea loc și dragostei pentru clasa de mijloc și cuvintele lui de îmbărbătare sfaturile lui alese și ajutorul lui cu vorba și cu fapte — au sprijinit alcătuirii de așezăminte pe seama meseriașilor și negustorilor români — pe care apoi întotdeauna le-a știut ajutama cu sfatul și fapta.

Pe Augustin Bunea îl găsim între cei dintîi întemeietori a Reu-

niunii și casinei meseriașilor români din Blaj. Steagul acestei Reuniuni tot de canonicul Bunea a fost sfințit cînd prin o vorbire cum numai el știa să o spună și să o gîndească a îndemnat pe meseriașii noștri la cînte în muncă și la păstrarea caracterului lor național.

Școala pentru învățăceii de meserii și negoț a avut asemenea un însuflețit inițiator și sprijinitor în părintele Aug. Bunea.

„Conzumul“ societatea comercială din Blaj apoi banca „Patria“ au avut în marele răposat un sfetnic luminat și mult folositor.

Cu un cuvînt, marele bărbat cu toate celelalte preocupări ale sale, uc totul de altă natură — întotdeauna a găsit cu cale să se intereseze și de trebile economice ale neamului nostru, să aibă dragoste și să dea muncă și pentru înaintarea economică a poporului nostru.

Această parte din marea muncă a marelui bărbat am dorî să fie cunoscută de toți și mai pe sus să fie urmată de toți fruntașii neamului nostru.

Cum a știut marele Bunea că munca economică este pentru poporul nostru o chestiune de viață, pentru ce a și îmbrățișat-o cu tot caldul sufletului său — tot așa am dorî să avem în munca noastră economică sprijinul conștient al tuturor fruntașilor noștri.

Să fie părintele Bunea și în privința asta o pildă strălucită — ca în memorie să ne trăiască în vecii vecilor.

V. C. O.

Fapte îmbucurătoare.

În numărul trecut al „Tov.“ spuneam că numai socialism românesc ar avea rost în țara liberă a României, iar nu nesocotite tulburări de ordine publică, puse la cale de socialiști streini și îndeosebi evrei. Acest socialism nu e decît o amăgire a muncitorilor români, cari de bună-samă nu se vor alege cu nimic din „dragostea lor cea mare“ pentru Ferrer și Rakovski. Organizarea socialistă însă, a muncitorilor români, pentru romanizarea industriei, după-cum cere și legea, le-ar fi de cel mai mare folos.

Această trebuință au simțit-o — lucru destul de curios — nu muncitorii înșiși, ci fabricanții cinstiți.

Astfel fabricanții români Cristescu și Drăghiceanu, crescuți în școala cea bună a neamului, isbutind să întemeieze în București o fabrică de pînzeturi și frîngii (funii), au făcut totul pentru a lucra numai cu personal românesc. Și au reușit pe deplin. Un singur străin mai au în toată fabrica. Dar nu s'au mărginit aci acești buni Români, ci au mers mai departe, îngrijind de buna creștere, de luminarea acestor lucrători. Aproape zi de zi îi lasă citeva ceasuri pentru a merge la școala

de adulți. Le țin medic, le dau medicamente (leacuri), ajutoare, îi asigură și le fac alte înlesniri pentru a le ușura și îndulci traiul. Tot capitalul acestor fabricanți e românesc. Ca urmare firească a acestor îngrijiri părintești, fabrica aceasta nu știe ce este o grevă (răsvrătirea muncitorilor și încetarea lucrului; nemțește: Streik, cetit: ștraic).

Un alt industriaș și capitalist român, proprietarul unei fabrici de cărămidă dela He-restrău, face adevărat socialism creștinesc cu întreprinderea sa: lucrători români, cărăuși români, plată bună, daruri de material pentru școale și biserici, daruri bănești la anumite prilejuri. În netericita răscoală din 1907, cînd toți proprietarii cereau ajutorul oastei, acest proprietar n'a cerut nici un jandarm, nici un ostaș. Lucrătorii săi s'au înarmat înșiși, formînd o oaste întregă, gata a-i apăra avutul, care — ziceau ei — este și al lor.

O altă fabrică mare, în valea Prahovei, care a lucrat mult la întemeierea industriei postavurilor în țara românească, este astăzi o pildă vrednică de urmat de toți industriașii din Țară. Înmoasa conducere a unui mare Român, care este domnul Babeș, a dovedit ce să poate face în această țară cu țărani ei.

Toate atelierele fabricii sunt pline de muncitori români: bărbați, femei, fete. Sunt meșteri români din îi de țărani trimiși la învățatură în fabrici și școale din străinătate. Contabili români din absolvenții școalelor comerciale române. Chiar și dl Babeș, directorul de astăzi al fabricii, și-a început cariera sa aici, ca practicant de contabilitate.

Strălucirea de azi a comunei Azuga, unde peste patruzeci de milioane capital se mișcă prin brațe românești, nu puțin se datorește curentului românesc al fabricii de postav, care, privind în țaranul român pe adevăratul păstrător al datinelor străbune și pe cel mai îndreptățit ca din bogăția ce o cîștigă fabrica prin vînzarea în țară a produselor, mai întîiu el să se împărțăsească, iată ce a mai făcut pentru lucrători (aproape toți români):

1. Asigurări pentru cazuri de nenorocire, cu despăgubiri de o mie de ori salariul zilnic. Adeică, cine are o plată de 3 lei la zi, în caz de nenorocire capătă 3000 lei. Cel cu 2 lei să despăgubește cu 2000 lei; cel cu 5 lei primește 5000. Și așa mai departe.

2. Cassă de ajutorare pentru lucrătorii bolnavi. Medic,

medicamente și ajutor bănesc jumătate din plata zilnică.

3. Fond de penziuni pentru lucrătorii bătrîni.

4. Băi (scalde) sănătoase.

5. Improprrietărire de lucrători pe locuri parcelate, cu banii avanzați (dați înainte) de fabrică.

6. Farmacie și sală de consultare medicală.

7. Sală de mîncare pentru zileri cari vin din depărtări și nu au cuartire.

8. Leagăn pentru alăptatul și îngrijitul copiilor de lucrători.

9. Cooperativă (însotire) de consum, cu acționari lucrători.

10. Societate de cumpătare, cu scop de a ajuta din prisosuri școala și biserica. Ca întîiu ajutor, după un an, a dat comunei 3800 lei.

11. Șezători culturale, sărbări și alte adunări pentru învățatură.*

Aceste măsuri și ajutoare, vrednice de toată lauda, au avut darul să îndemne pe mulți fabricanți străini din Valea-Prahovei să meargă pe aceeași cale. Și de bună seamă nu vor avea nimic de pierdut.

Pe aceeași cale ar trebui să apuce toate fabricile, toate întreprinderile din Țară, cu deosebire întreprinderile de petrol, la cari prea de multe-ori să schilodesc sau să frig bieții lucrători români de para focului, ce isbucnește din negrija conducătorilor străini.

Gavr. Todică.

Magazine de bucate.

Tot mai dese sunt știrile ce ne sosesc că și una și alta dintre băncile noastre nizuiesc să-și întregască lucrările și cu afaceri de bucate.

În totdeauna am fost pretinții ideii, ca băncile noastre să-și întregască afacerile cele curate de bani (financiare) cu afaceri cerute de lipsele poporului, locuitor în părțile unde sălășluește vre-o bancă românească. Este dar numai firesc că ne bucurăm din suflet cînd luăm știrile despre magazinele de bucate, ce e să se deschidă în legătură cu băncile noastre.

Cu toate aceste credem că ne împlinim o datorință, cînd spunem cele ce urmează în treaba magazinelor de bucate.

Izbînzile ce le-a ajuns banca

* Pentru toate aceste date, în deobște cunoscute, a să vedea și „Neamul Românesc“ de dl Nic. Iorga, la pagina 935.

„Agricola“ din Hunedoara prin magazinul său de bucate — în-știul magazin de acest fel, — să vede că a însuflețit pe mulți dintre conducătorii băncilor noastre și s'au grăbit să lucre în această direcție.

Citeva — foarte puține, — astfel de nizuințe și sunt pe calea să aducă roade foarte bune.

În cele mai multe cazuri însă „magazinul de bucate“ să pare, că a fost și este numai o perdea, — un nume sunătar, care să ascundă adevăratele ținte a pornirii introdusă cu un întreg potop de vorbe late și umflate, și grozav de mult făgăduitoare.

In contra acistor fel de apucături — protestăm cu toată puterea sufletului nostru!

Ani de-arîndul am trecut cu vederea, pentru buna pace între frați, — astfel de apucături. Și ca noi au făcut și celelalte gazete ale noastre și întreaga opinie publică.

Această trecere cu vederea însă a fost rău înțeleasă. Și acum vedem că sunt tot mai dese și tot mai îndrăznețe aceste trageri pe sfoară a opiniei publice.

Recunoaștem că suntem foarte aspri în judecată, dar când vedem că și un ram de lucrare atît de trebuincios pentru poporul nostru, și atît de cerut de trebuințele și împrejurările zilei, ram cum este afacerea cu bucate, e amenințat să fie compromis de oameni dornici de căpătueli personale, — nu suntem în stare să ne înăbușim revolta.

N'am zis nimic cînd am văzut că banca „Orientul“ din Dobra și „Industria“ din Deva, nu au început și nu cultivă afacerile de bucate, afaceri ce în „prospectele de înființare“ formau argumentarea de căpetenie, pentru-ce e trebuincioasă înființarea lor; tot așa am trecut cu vederea faptul că banca „Făgețana“ din Făget deși și-a zidit magazine cu bani grei, nu face negoț nici cu bucate, nici cu alte mărfuri; semenea am trecut și în fața arîndării magazinelor făcute de „Tovărășia Agricolă“ din Sebeș, și alte de acest fel.

De curînd însă s'a înființat banca „Ajutorul“ în Șeicamare. Acolo — în un sat de

rînd este deja de aproape 20 ani banca „Racoțana“, prin urmare nu era trebuință de o a doua bancă românească. Cu toate aceste s'a făcut noua bancă „Ajutorul“. Și ca să-și ascundă adevăratele ținte a pus în prospecte și în știrile bucate în lume, că banca lor a fost alcătuită ca să mijlocească valorizarea de mărfuri și să pună la îndemână poporului, magazine de bucate!

Tot cu aceleași argumente s'a alcătuit banca „Matca“ din satul Tebea, — în coastele băncii „Crișana“ din Brad.

Și tot cu aceleași argumente e pe cale să se înființeze banca „Zorile“ în satul Mărgău de lingă Cluj...

Și ca mâne vor răsări ca ciupercile astfel de bănci cu astfel de îndreptățiri de viață, — mai ales acum cînd la „Solidaritatea“ s'a hotărît că numai acolo să se sprijinească fondări de bănci noi, unde trebuințe reale și obștești reclamă aceasta.

Ei bine! Pe acest drum unde ajungem? Unde sunt scrupulii ce trebuie să-ți impună fiecare făgăduință publică?

Dar' în urma-urmelor de asta va răspunde conștiința celor pe care îi privește.

Noi însă protestăm cu putere ca tocmai întia afacere comercială, negoțul cu bucate, care a reușit și are sorti să reușească și la noi, — să fie compromisă fără nici o remușcare ori șfială.

Las' că afacerile cu bucate nu trebuie să fie singura întreprindere cu care băncile noastre să-și dovedească înțelegerea, că știu să conglăsuiească afacerile de bancă cu afacerile de negoț ori industrie; las' că pentru afacerile de bucate, nu e potrivit ori-care sat sau ori-care piață; las' că aceste afaceri cu bucate cer conducători cu multe cunoștințe speciale, mai ales că aici concurența e foarte rafinată, — dar noi cerem înainte de toate ca *activitatea și afacerile fiecărei bănci să fie în deplină conglăsuire cu promisiunile și programele și țintele — ce să spun în prospectele de înființare.*

E timpul să împedecăm prin puterea opiniei publice ori-ce învăluri pentru așternuturi calde

pe seama lui Bran și a lui Stan, mai ales atunci cînd să apelează la sprijinul și naționalizmul acestei opinii publice.

Noi din parte-ne nădăjduim să ne facem datorința!

Tovărășiile din România.

Dela congresul băncilor
poporale din Ploești.

(Urmare.)

Iată ce scrie „Curierul băncilor populare din România“ despre congresul dela Ploești și despre participarea redactorului nostru V. C. Osvadă la acel Congres:

Al IV-lea Congres cooperativ.

Congresul băncilor populare ce a avut loc la Ploești, în zilele de 15 și 16 Sept., este cea mai însemnată arătare a vieții noastre cooperative (de tovarășii) în anul acesta.

Cuvîntările și dările de samă ce s'au ținut în acest congres, au avut darul să lumineze nu numai pe congresiști, dar au fost o admirabilă armă de propagandă în ale tovarășiiilor, pentru marele public.

Sinceritatea constatărilor, curajul moral de-a mărturisii și scăderile, nu numai de-a proslăvi binefacerile și izbînzile, au făcut cel mai bun efect asupra publicului și au arătat că am trecut din faza de însuflețire a întiiilor timpuri, în starea de reculegere, în faza de critică (judecare) atît de lipsă unei mișcări care a luat întinderi din cale-afară, întrecînd și cea mai bogată închipuire.

Dar însămnătatea socială a congresului a fost sporită prin aceea, că au luat parte la congres și frați din țările vecine, ceea-ce a făcut ca un simplu congres de tovarășii, să se ridice la înălțimea unui mare act al națiunii!

Vorbirile inimoase și pline de tact ale trimișilor din țările vecine, au făcut cea mai bună impresiune asupra publicului, care i-a însuflețit prin călduroase aplauze.

În deosebi delegatul ardelean, d. V. C. Osvadă, a făcut să reiese, că substratul este singurul de căpetenie în mișcarea economică a Românilor de peste hotară, și și că pornirea întovărășirilor este privită de cătră dînșii ca o călăuză către »adevăratele fortărețe ale păstrării ființei naționale«. De-asemena delegatul bucovinean, I. Cocârlă, a exprimat dorința, ca cooperatiunea (tovărășia) să ajute la unitatea culturală

și economică a tuturor Românilor.

Din arătarea luminoasă făcută de d. Fotin Enescu, directorul Casei Centrale, s'au putut vedea atît sporurile însemnate ajunse de întovărășire, cum și grija conducătorilor dela Centru de a vedea cu ochi ageri și neadormiți, greșelile și scăderile ce vin înainte într'o mișcare atît de însemnată, precum și bunul gînd al conducătorilor de a lupta din răsputeri în contra scăderilor ivite.

Discursul dlui F. Enescu, prin sinceritatea, și însuflețirea ce respira pentru cauza însoțirilor, a făcut o profundă impresiune asupra auditorului.

Cuvîntarea dlui I. G. Duca, a fost un întreg program de politică de însoțiri pentru viitor, un tezaur de învățăminte care a avut darul să încredințeze și pe cei mai îndărătnici, despre foloasele adevărate ale însoțirilor, cu toate scăderile începutului. Dl Duca făcînd apel la energia și focul sacru al tovarășiiilor, a lăsat să se întrevadă, ținta finală a tovarășiiilor, scumpă inimii oricărui Român.

Intr'un cuvînt, cel de-al patrulea Congres al tovarășiiilor, început la Ploiești, a fost o zi de mare sărbătoare pentru tovarășii nostri, în care ei au venit să se bucure cu toții de frumoasele sporuri ajunse și să se încălzească la flacăra însuflețirii și al celei mai curate iubiri de neam.

Roata vremii.

— Spicuirii și ocoșeli. —

În sfîrșit grație dlui Ion Georgescu învățător pensionat în țara Oltului, cea cu atîtea pricini — avem privilegiul să ne certăm, ca buni Români ce suntem, și pe chi stia „tovărășiiilor“.

Căci dl Georgescu ne spune prin articoli publicați în „Gaz. Trans.“ că dlui e pentru contra tovarășiiilor, mai ales a celor raifeisiene.

Scrisele dlui Georgescu pînă acum să mărgineau la felul cum să gunoiește pămîntul, cum să grapă livezile și cum iasă din pămînt firicelul de iarbă și cum să potcovesc caii.

Și nu l'a întrebat nime de rostul practic al acestor scrise, nici de faptul curios că an de an putem ceti aceleași articole în felurite gazete. De ce n'ar avea omul bucurie — reeditîndu-să el pe el!

Îl rugăm însă pe dl Georgescu că, ori să-și ia osteneala să adîncească trebile tovarășiiilor, ori să rămînă la „literatura sa agronomică“. Căci li spunem pe cuvînt, că sistemul dsale de scris nu să potrivește în ale tovarășiiilor — mai ales pentru contra nu.

Reuniunea proprietarilor de vite dela Orăștie.

Lămuriri despre lucrările ei. — Asigurarea vitelor. — Estras din statute. Cum să face asigurarea și sub ce legăminte?

Neamurile toate își au temelia puterii în **bunăstarea economică**.

Pe **această** temelie s'au înălțat în trecut, și vor înălța în viitor fiii fiilor nostri, adăposturile pentru cultură, pentru literatură, pentru artă, și pentru întreagă înaintarea la care trebuie să năzuim ca popor ce vrem să trăim!

Această temelie a bunăstării economice dorim să o întărim și noi la poporul nostru atunci, când ne nizuim, ca să ajutăm nu numai înmulțirea averii ce o au plugarii nostri așezată în vitele lor, ci mai pe sus de toate: să-i punem la adăpost bine ocrotitor față de toate jocurile întâmplărilor și de pagubele ce le pot veni în vite, — adăpost ce-l vor avea de azi încolo prin „Reuniunea de vite dela Orăștie“ ce am înființat.

Atunci când prin o muncă stăruitoare de aproape 3 ani am nizuit să dăm plugarilor nostri puțința, să-și poată asigura vitele lor în fața pagubelor ce i-ar ajunge, — am fost pe deplin încredințați că săvârșim pentru popor o lucrare, a cărei roade în scurtă vreme vor fi mult prețuite.

Răsplata muncii noastre o vom avea deplină atunci, când vom vedea, că poporul nostru să știe folosi de acest așezămînt, pe care acum îl punem la îndemîna lui, și nu va mai simți pagubele pe cari azi le simte prin potopenia în vitele sale, prin bolnăvirea, ori prin schilăvirea lor. Roadele pe cari acest așezămînt le va duce în brațele sătenilor și orășenilor nostri de o potrivă, — să vor dovedi în curînd de bune, încît nu trebuie să le lăudăm noi înainte. Faptele vor vorbi mai minunat decît ori-care condeiu măiestru.

Ne-am dat și ne dăm bine seama de munca mare și mai ales migăloasă, ce ne așteaptă; știm și răspunde-

rea ce o luăm asupra-ne, acum cînd înfăptuim asigurarea vitelor, ca să cruțăm de pagube avutul cel mai scump poporului nostru, și prin asta să-l ajutăm în propășirea sa pe cărările buneistării!

Ca să se poată bucura toți cei buni de roadele, ce va să aducă această întovărășire mare, întemeiată pe înfrățire la bine și la rău — dăm mai jos toate îndrumările și tălmăcirile, pe urma cărora credem că toți vor putea înțelege și rostul și foloasele, precum și felul de alcătuire al «Reuniunii proprietarilor de vite» cu sălașul în Orăștie.

*

„Reuniunea proprietarilor de vite“ în Orăștie — după cum am vestit-o încă — își are Statutete întărite de tribunal, și înregistrate, după-ce am dovedit la tribunalul reg. ung. din Deva, că avem cauția de 200 mii Cor. — pe care o cere legea comercială ungară. Această Reuniune își întinde lucrarea de sprijinire a culturii vitelor și de asigurare contra pagubelor în vite, peste întreagă țara.

Membru al Reuniunii poate fi ori-care cetățean ungar sau corporație din Ungaria, pe care direcțiunea îl primește.

Ori-care om de omenie din țara asta, ori-unde ar locui el, — poate fi membru al Reuniunii. Chiar și cei cari nu au vite, dar să interesează de această Reuniune a economilor de vite și vreau s'o sprijinească, să pot face membri ai ei.

Cine vrea să între ca membru, dă despre asta știre Direcțiunii din Orăștie a Reuniunii, — fie cu graiul, fie în scris.

Iar fiindcă, după lege și după statute, Reuniunea poate da scutul și ajutorul său numai membrilor săi,

să cere, ca tot cel-ce vrea să se bucure de scutul și de binefacerile acestei Reuniuni, să se facă membru al ei. Membri apoi sunt îndatorați, după rîndueli și statute, să iscălească cel puțin o quotă — o mică acție — de 4 coroane, (prin ce își cîștigă toate drepturile membrilor în adunările ce conduc trebile Reuniunii), mai ales că Reuniunea nu asigură decît vitele membrilor săi. Prețul quotei (a micii sale acții), membrul îl plătește pe rînd, așa că numai în 2 ani de zile vine plătit de tot.

Un membru însă, poate subscrie și mai multe quote (acții), pentru a sprigini prin asta mai bine Reuniunea.

Iar pentru-ca Reuniunea să aibă și ea credit mai mare și temei de tot bun, fiecare membru mai stă bun pentru ea cu de 5 ori atîta cît e prețul quotei (ori quotei) ce a scris. (Răspunderea obicinuită legală la însoțirile economice).

Cine n'are vite și intră ca membru, n'are de plătit decît quotele (acțiile), dar la copierea pagubelor nu ia parte, după-ce el nici despăgubire nu poate primi, ne-avînd vite.

Intrarea ca membru să face prin o declarație în scris, pentru care găsește tipărituri gratuite la Direcțiunea centrală din Orăștie.

Drepturile membrilor sunt: să aleagă din sînul lor pe conducătorii Reuniunii (direcțiunea, comitetul de supraveghiere, comitetele grupelor, etc.); să-și primească despăgubirile în regulă după vitele a căror pagubă i-a ajuns prin moarte, boală ori schilăvire; au drept să voteze în adunările generale și să se împărtășească de toate binefacerile ce le îmbie Reuniunea.

Datorințele membrilor sunt: să plătească la timp acțiile subscribe; să plătească par-

tea ce pică pe ei din pagubele ce să ivesc, și, ascultînd de îndrumările conducerii, să împlinescă ce li-să cere cu dreptul pentru înaintarea Reuniunii.

Trebile Reuniunii le conduce:

a. Adunarea generală — regulată și extraordinară, (conchemată cînd s'ar mai afla de lipsă peste an).

b. Direcțiunea și comitetul de supraveghiere — alese de adunările generale a membrilor.

Ducerea în deplinire (executiva) lucrărilor Reuniunii, o face cancelaria centrală (biuroul) cu slujbașii ei, în frunte cu directorul.

An de an să dă seamă în adunările generale despre mersul și averea Reuniunii, — pentru-ca cu atît mai bine să se ajungă scopurile Reuniunii, care sunt:

1. Asigurarea vitelor contra a ori-ce pagubă ce să ivește în afară de voia și vina proprietarului vitelor.

2. Să spriginească și să ajute cultura vitelor, și prin asta a întregii economii a membrilor Reuniunii.

3. Ca să ajungă mai bine aceste scopuri, Reuniunea va mijloci și va arînda pășuni; va mijloci procurarea și vînzarea de gunoi meșteșugit; va vinde și va împărți în cinste vite de prăsilă (vaci și tauri de soiu); va aplica veterinari (doctori de vite) cari să dea sfaturi și ajutoare gratuite, și, în sfîrșit, va întreprinde tot ce ajută economia de vite.

Pentru-ca să se poată apropia de țintele sale aceste, gîndul de căpetenie al Reuniunii va fi, ca, pe lîngă împlinirea îndatoririlor de zi, — să adune capitale și fonduri de rezervă, cu ajutorul cărora pe de-o parte să poată săvîrși cu înlesnire lucrările ce i-să cer, pe de altă parte să ajute cultura vitelor și să iefținească și mai mult asigurarea acelorora.

*

După-ce am schițat — pe scurt — rînduiele generale, ce să cuprind în statutele

Reuniunii, — acum trecem la partea de căpetenie, la:

Asigurarea vitelor.

Asigurarea vitelor o face Reuniunea în temeiul ajutorului împrumutat ce și-l legătuiesc membri între sine, — unul pentru toți și toți pentru unul, — întocmai cum să face la Reuniunile de înmormântare a oamenilor.

Cei asigurați numai atunci plătesc, când să întâmplă vre-o pagubă în vite în curtea unui soț al lor. Când nu să întâmplă pagube, nu plătește nimenea nimic!

După-ce însă Reuniunea își întinde lucrarea peste oricare părți din țară, și după-ce cu timpul membri vor fi mulți în toate părțile, ar fi foarte anevoios și îngreunător, ca toți asigurații din țara întreagă, să plătească de atâtea ori de câte ori să întâmplă vre-o pagubă unuia dintre ei.

De aceea plănuitorii acestei Reuniuni am statornicit lucrul, ca să fie spre ușurarea membrilor, în felul următor:

În țara întreagă să fac grupe (cercuri, despărțăminte) de asigurați, care au vite în preț cam de un milion cor. sau de o jumătate milion (500 mii), ori și de 250 mii, ori poate mai puțin, (dar sub 100 mii nu!), după cum vor cere trebuințele și va fi mai pe placul membrilor înșiși.

Grupele să fac așa:

Proprietarii de vite din un ținut, din o parte de țară, ori din un oraș cu jurul cel mai apropiat al său, — hotăresc să facă o grupă (un despărțământ).

Direcțiunea centrală cercetează lucrul și, întru-cît găsește de bine, — pune temelia grupei, în care intră de pildă dela 400 până la 3—4 mii vite cornute, care laolaltă sunt în preț de peste 100 mii, până la un milion coroane.

Pentru această grupă să alege un comitet al grupei, (al despărțământului), care apoi își are bărbații săi de încredere (sub-comitete) în toate satele care să țin de grupă și în care să află proprietari ce-și au vite asigu-

rate la Reuniune. Acest comitet îngrijește toate trebile grupei, ca și când ar fi de sine stătătoare.

Asigurații din o grupă plătesc apoi numai pagubele, ce să ivesc în grupa lor!

Cu pagubele din alte despărțăminte (grupe), n'au nici o treabă, decît doar pe vremea de mari boale potopitoare, zise epidemii.

Comitetele despărțământelor (grupelor) țin legătura cu Direcțiunea dela Orăștie, dela care primesc banii pentru despăgubiri, și căreia îi dau socoată de banii ce i-au adunat.

În felul acesta, în țară pot fi zeci și zeci de despărțăminte (grupe, cercuri) care n'au de lucru unele cu altele ci fiecare e, în felul său, o mică Reuniune de sine. — Toate însă sunt legate și să conduc și să îndrumează de Direcțiunea dela Orăștie.

La început până la formarea grupelor, toți cîți doresc să le fie vitele asigurate, să înștiințeze de-adreptul, ori prin bărbații de încredere, la Direcțiunea din Orăștie, care apoi cînd vede că în cutare ținut are destui membri cu destule vite băgate la asigurare, împărțește grupele, dînd de știre hotărele lor, peste 5 ori 10 ori mai multe sate ce sunt cît mai aproape unele de altele — ca să poată fi controla destul de văzută și simțită.

După înștiințarea celor-ce doresc să fie membri și a-și asigura vitele — doi ori mai mulți bărbați de încredere, prețuesc, pe spesele proprii, toate vitele înștiințate așa zicînd din casă în casă.

Aceste prețuiri să fac cu ajutorul proprietarului, căruia nu-'i e de nici un folos să i-să prețuiască vitele nici mai scump, nici mai lesne decît sunt vrednice! Căci la pagubă tot nu primește mai mult decît s'a prețuit vita cînd s'a prăpădit. Mai puțin asemenea nu e de folos să spună la prețuire, căci la caz de pagubă, ori-cît ar fi paguba de mare, proprietarul nu primește mai mult ca suma pe care el a

asigurat'o pe acea vită. Drept' trebuie să fie dară tot omul la prețuire!

Fiecare membru asigurat e dator să subscrie și să plătească cîte 1 quote (acție) de 4 coroane, dacă are vite în preț până la 1000 cor. Cine are vite de 2000 cor. are să iee 2 quote, cine de 3000 cor. 3 quote, și așa mai departe. Care cu cît e mai bogat, ia parte cu mai multe quote, cari sunt spre ajutorul bunului mers al Reuniunii.

Aceste quote (acții) însă, nu rămîn Reuniunii, ci sunt averea membrului, și atunci cînd el ar ieși din Reuniune, își capătă afară prețul lor!

Taxe, plăți de asigurare, plătește însă membrul numai cînd să prăpădește vre-o vită cornută în grupa (despărțământul) de care să țină el!

Aceste taxe, adecă ajutoare date la caz de pagubă, să plătesc: după 100 cor. (adecă după valoare) și nu după capetele de vite.

Ca temelie de socoteală să ia grupa de 1 milion cor. (cam 3—4 mii vite). În un cerc de acesta, cum vor fi de obicei, membrul are de plătit după fiacare o sută de coroane **numai cîte 4 fileri la o pagubă!**

Dacă o grupă ar fi mai mică ca de un milion, acolo să plătește în asemănare mai mult (dar mai rar!), încît tot pe una iese socoata.

Iaca, pentru înțelegerea mai bună a lucrului, o pildă: În o grupă de cele de 1 milion, un om care are vitute asigurate de numai 200 cor. va plăti la cazul pagubei din curtea unui soț asigurat, 8 fileri (de toată suta 4 fileri), cel care are 2 boi și 2 vaci în preț să zicem de 900 cor. la un caz de pagubă va plăti de 9 ori cîte 4 fileri, adecă 36 fileri (18 cruceri). Cel cu vite de 2000 cor. va plăti 80 fileri, cel cu 3000 va plăti 1 cor. 20 fileri, — adecă după dreptate: cel bogat în măsura bogăției lui, cel mai săracuț după puțintelul lui!

Dacă însă grupa e pe jumătate așa mare, (numai de 500 mii cor.) atunci, pentru ca socoata Reuniunii să iasă

tot așa ca și în despărțământul cel mai mare (de 1 milion), va fi de plată îndoit: după sută cîte 8 fileri. Cel cu vite de 200 cor. va plăti 16 fileri, cel cu 2 boi și 2 vaci în preț de 900 cor. va plăti 72 fileri (36 cruceri), și așa mai departe.

E dar de binele proprietarilor de vite, ca să îndemne pe cîți mai mulți să se asigure, ca să fie grupa mai mare și prin urmare și plățile mai mici și mai ușoare, — deși cu atît vor fi mai dese.

Înștiințarea și primirea ca membru la Reuniune, să face prin anume tipărituri, numite „Declarație de membru“. Iar vitele asigurate să scriu în o altă hîrtie numită „Foița vitelor“, de care primește cîte una fiecare proprietar asigurat (întocmai cum are cîte o foiță a pămîntului la cartea funduară).

Toate aceste tipărituri să găsească gratuit la Direcțiunea Reuniunii în Orăștie.

Asigurarea însași să face după anumite condiții întărite de tribunalul reg. ung., pe care le dăm mai jos în întregime, ca toți să poată fi pe deplin lămuriți. Iată-le:

CONDIȚIILE

(invoelile)

pentru asigurarea vitelor

la

„Reuniunea proprietarilor de vite din Orăștie“.

§. 1.

Asigurați pot fi numai membrii Reuniunii.

§. 2.

Pentru asigurare să primesc numai vite cornute (boi, vaci, viței și bivoli) — trecute peste 6 luni, dar' cari n'au împlinit încă 12 ani.

§. 3.

Despăgubirea este de 80% (80 coroane din 100 de coroane), dela prețul adevărat ce l'a avut vita nainte de nenorocire..

Acest preț numai așa să ia de temei la despăgubire, dacă nu trece peste suma *asigurată*.

§. 4.

Vite bolnave, ori slăbite de tot, nu să primesc la asigurare.

Vitele din comune bîntuite

de boale lipicioase, — numai după trecerea alor 30 zile dela satorirea oficială a încetării boalei, — să primesc spre asigurare și să despăgubesc.

§. 5.

Despăgubirea să dă cînd moare vita, cînd să schilăvește, ori cînd a fost trebuincioasă tăierea ori vinderea siluită a vitei, toate pricinuite în afară de vina proprietarului.

Pagubele pricinuite prin foc, numai atunci să plătesc, cînd vitele păgubite n'au fost asigurate și altcum, și cînd numărul acelor nu trece peste 5 la un proprietar

Tăiere ori vindere siluită să poate, — în afară de porunca organelor administrative, — numai cu învoirea direcțiunii Reuniunii.

Pe timpul transportului (dusului de pildă pe tren, sau și altfel, la depărtări) și pe vremea jugănitului — nu să dă despăgubire.

§. 6.

Fiecare membru e dator să-și asigure toate vitele cornute, trecute peste 6 luni, aflătoare în curtea sa. (Altfel n'ai putea ști care din ele sunt asigurate și care nu!). Dacă retace vite, perde dreptul de despăgubire.

§. 7.

Ori-ce schimbare în numărul vitelor, fie aceea prin cumpărare ori vînzare, prin schimb, strămutare ori înmulțire, — sub pedeapsa pierderii dreptului de despăgubire, trebuie înștiințată prin comitetul grupului la direcțiune, cel mult în 3 zile.

§. 8.

Pentru controla prețului vitelor asigurate, în interesul lor, membrii să obligă ca în fiecare an să înștiințeze la direcțiune prețul schimbat al vitelor.

Această înștiințare să mai face încă de două-ori în fiecare an: în luna Martie și Octomvrie, — cu atît mai mult, cu cît peste valoarea asigurată, despăgubiri nu să plătesc.

§. 9.

Fiecare asigurat e dator să plătească:

I. la intrarea lui ca membru:

a) o taxă de înscriere de cîte 1 coroană pînă la fiecare una mie cor. ce asigură;

b) cîte una cor. pentru fiecare quotă (acție) semnată, ca rata întîie din ea.

c) taxa unui caz de pagubă.

II. în decursul asigurării:

Membrii asigurați numai atunci plătesc taxe de asigurare, cînd s'a întîmplat caz de pagubă în lăuntru grupului (cercului) de care să țin.

Abatere dela asta e numai pe timp de epidemii (boale ce bîntue greu în alte despărțăminte), cînd mai multe grupe ori întreagă Reuniunea să contopesc într'una (și ajută cu toții despărțămîntului cu boala, deși cu părți mai mici ca de regulă).

§. 10.

Taxa de asigurare să plătește după suta din valoarea asigurată și nu după capetele de vite.

Mărimea taxei să deosebește după mărimea grupului.

Cu temei de socoată să ia: 4 (patru) fileri după 100 coane de valoare de vite asigurate, — cînd valoarea tuturor vitelor aparținătoare grupei, să urcă la suma de 1 milion coroane.

Cînd suma valorii vitelor din o grupă nu dă 1 milion coroane — taxa de 4 fileri să multiplică în asemănarea scăderii sumei asigurate în grupă, față de grupa cu valori de 1 milion cor.

(De pildă: Dacă grupa e numai de o jumătate de milion (de 500 mii cor.) să plătesc 8 fileri după suta de cor.; dacă e numai de 250 mii cor., să plătesc 16 fileri).

§. 11.

Taxele de asigurare să plătesc numai în caz de despăgubire și să adună dela membri prin omul de încredere al Reuniunii în fiecare comună, — fie caz de caz, fie odată pe lună, după cum sunt împrejurările locului.

Direcțiunea însă are drept ca, la cazuri mai mici, să nu rîndue adunarea, ci să acopere pagubele din fondurile ei, — intrucît acestea sufăr.

§. 12.

În caz de schimbare în statură vitelor — intrucît proprietarul înștiințează la timp această schimbare, — direcțiunea primește vita nouă, cumpărată ori schimbată, în locul celei vîndute ori date în schimb.

În acest caz însă, membrul e dator să plătească de fiecare schimbare o taxă de 40 fileri.

§. 13.

Cu încetarea dreptului de membru, înceată ori-ce fel de îndreptățire la despăgubire ori la averea Reuniunii.

§. 14.

Cînd în un despărțămînt (grupă) s'a ivit epidemie, (boală molipsitoare ce potoape tare), la hotărîrea direcțiunii, cînd aceasta o află de bine, să contopesc 2 ori 3, sau mai multe grupări (despărțăminte) într'unul, și atunci toți membri grupelor contopite plătesc pagubele întîmplate, cu așa taxe însă, ca întreagă suma adunată pentru un caz, să nu treacă peste suma ce să adună între împrejurări regulate (Adecă: Fiindcă 2 ori 3 despărțăminte împreunate plătesc paguba: taxa va fi de 2—3 ori mai mică decum era pe un despărțămînt).

În caz de epidemie mare: întreagă Reuniunea poate fi contopită în o singură grupă, (ajutînd astfel toate despărțămintele pe cel lovit de nenorocirea potopeniei în vite, — după îndemnul iubirii de-aproapelui: „azi tie, mâne mie“!).

§. 15.

Proprietarul vitelor asigurate e dator să înștiințeze prin comitetul ori bărbatul de încredere al locului, — cel mult în 12 ore, ori-ce îmbolnăvire ori nenorocire ivită între vitele asigurate.

Intrelăsarea acestei înștiințări atrage după sine pierderea dreptului de despăgubire.

§. 16.

Proprietarul e dator să îngrijească vitele asigurate și cînd sunt sănătoase, dar mai ales cînd s'au bolnăvit.

E dator să urmeze aspru toate îndrumările Direcțiunii date de-adreptul ori prin comitet ori prin bărbatul de încredere. Tot asemenea e dator să supună vita bolnavă lecuirii veterinarului și îndrumărilor deregătoriilor.

Neîmplinirea ori nesupunerea la aceste rînduiri, trage după sine pierderea dreptului la despăgubire.

§. 17.

Purcederea la despăgubire e următoarea:

În urma înștiințării proprietarului de vite care a avut o

pagubă, direcțiunea de-adreptul ori prin deregătorii săi, — trimite la fața locului doi bărbați de încredere. Aceștia cercetează și află starea faptului și după aceea fac propuneri direcțiunii de-adreptul ori prin deregătorii săi, că ce să se întîmple cu vita nenorocită: să fie ea vindecată mai departe, vîndută ori tăiată?

Hotărîrea direcțiunii, fie făcută de-adreptul, fie prin deregătorii săi, este cu totul obligătoare pentru proprietarul vitei nenorocite, care trebuie să o îplinească fără a mînare!

§. 18.

Valorizarea, tăierea, ori îngroparea vitei moarte, să face pe cheltuiala proprietarului.

Intru-cît sunt părți valorizabile (de preț), din suma căpătată pe acelea, mai întîi să scot cheltuelile avute cu valorizarea.

Proprietarul are întîietate la cumpărarea părților ce să pot folosi (valoriza), din vită.

§. 19.

Cînd paguba s'a întîmplat, direcțiunea, de-adreptul ori prin trimișii săi, prețuiește vita păgubită. La prețuire și păgubașul poate trimite 1 ori 2 pricepători, care au vot konzultativ (sfătuitoare).

Intru-cît proprietarul nu e mulțumit cu prețuirea, — are drept să pună la îndemîna direcțiunii o a doua comisie de prețuire, să înțelege pe cheltuelile sale proprii.

Dacă prețuirea celor două comisii nu să potrivește în sumă — direcțiunea ia mijlocia dintre prețuiri, care nu poate fi mai mare decît suma asigurată.

§. 20.

După vădirea pagubei, facea prețuirii și aflarea în regulă a pierderii, Reuniunea e datoare să plătească păgubitului 80% din prețul statorit al vitei păgubite — și anume: numai decît, ori cel mult în 14 zile.

Părțile valorizabile (ce să mai pot folosi ori vinde) a vitei, trec în proprietatea Reuniunii, care le folosește cum poate mai bine.

§. 21.

Îndreptățirea la despăgubire înceată:

a) prin încetarea dreptului de membru;

b) dacă paguba s'a întâmplat prin războiu, răcoala, potop ori cutremur de pământ.

La pagube pricinuite prin foc, fie acela aprindere ori venit din trăsnet, dacă vitele au fost asigurate altcum, ori numărul lor la un singur proprietar trece peste 5.

c) dacă paguba s'a întâmplat din vina proprietarului ori a membrului din familie și din a servitorului;

d) dacă proprietarul n'a împlinit ori-care din condițiile (legămintele) acestea și din rînduilele statutelor:

e) dacă înștiințarea boalei și a pagubei n'a făcut-o la timp;

f) dacă membrul nu a plătit taxele și sumele cu care dă-torește Reuniunii;

g) dacă vita a fost bolnavă, cînd a înștiințat-o pentru asigurare.

§. 22.

Pentru vitele înștiințate și primite la asigurare, să poartă foite în regulă, care la caz de neînțelegere slujesc ca jumătate dovadă.

§. 23.

Răspunderea pentru pagube o poartă Reuniunea începînd cu ziua cînd proprietarul-membru a căpătat înștiințarea, că vitele lui sunt primite la asigurare, întrucît și taxele obligate sunt deja plătite. Căci altcum purtarea răspunderii începe cu ziua din care el și-a plătit la Reuniune taxele prescrise.

§. 24.

Aceste condiții de asigurare formează parte întregitoare a Statutelor Reuniunii.

*

Acestea sunt condițiile de asigurare din care, pentru o mai bună înțelegere și îndrumare, scoatem încă o dată următoarele:

Cine asigură vite, trebuie să se facă membru al Reuniunii, iscăbind cuote (acții) de cîte 4 cor., după care primește interese (camete, dividende), ca și după alte acții, și prețul nominal al acestora îl primește înapoi, cînd iasă din Reuniune.

La intrarea ca membru fiecare trebuie să plătească:

1. Cîte 1 cor. taxă de înscriere de fiecare una miie coroane asigurată, ca preț de vite.

2. Cîte 1 cor. din fiecare cuotă (acție) subscrisă.

3. Un caz de pagubă. (Dacă are vite de 900 cor., și grupa lui e de 1 milion cor. are să dea de 9 ori cîte 4 fileri, adică 36 fileri; dacă e grupa de 500 mii cor. (o jumătate milion cor.) după aceleași vite, are de dat 72 fil. etc.)

In vremea asigurării:

Plătește de cîte ori să în-tîmplă cîte o pagubă — partea lui, socotită cu cîte 4 fil. după una sută coroane unde grupa e de 1 milion cor., ori 8 fileri unde grupa e numai de 500 mii cor., și așa mai departe.

Prin aceste lămuriri credem că de ocaz dată am spus tot, ca toți să înțeleagă temelia pe care zace Reuniunea noastră, să înțeleagă scopurile ce urmărim și felul cum dorim să muncim.

Acum e rîndul vostru, dragi plugari români, și voi toți proprietari de vite.

Să grăbiți cu înștiințările voastre și să ne dați puțința să facem cît mai curînd intrarea în viață cu lucrarea Reuniunii!

Dacă înștiințările vor fi grabnice și destule, credem că în cursul lunii Ianuarie 1910 — poate la Anul-nou al nostru, să punem în lucrare Reuniunea și să plătim pagubele ce să vor ivi de atunci înainte.

Grăbiți, căci pentru binele vostru grăbiți!

Noi ne-am făcut partea pregătitoare. Toți cei buni să ne dea puțința să o desăvîrșim cu bine și spre folosul tuturor!

*

După-ce Reuniunea, până nu-și începe lucrarea vestindu-și intrarea în viață, nu își are încă un local propriu (cancelaria sa anume), nici funcționarii (slujbașii) săi anume tocmiți. — Vă rugăm ca toate înștiințările, și toate cererile de tipărituri, să le adresați până unaltă de-a dreptul la redactorul foii acestei d. Vas. C. Osvadă, directorul băncii »Agricola« din Hunedoara—Vajdahunyad.

Înțelegerea

între noi și membrii Reuniunii și cu asigurații

o vom face prin mijlocirea acestei foi, »Tovărășia«, adău-sul economic al foii »Libertatea« dela Orăștie. Căci să răspundem prin scrisori deosebite unuia fiecărui care ne cere lămuriri, nu putem. In această foaie vom avea rubrică deosebită: »Dela Reuniunea proprietarilor de vite« și aci vom da toate știrile din viața și lucrarea Reuniunii și lămuririle cerute de unii-alții.

Este asta cu atît mai bine, cu cît cel-ce întrebă ceva în treburi de ale Reuniunii, de regulă întrebă lucruri pe care nu numai el, ci și alții nu le știu, — și răspunzîndu-i lui, mulți să vor lămuri asupra aceluiași lucru.

Toți dar cari doresc încă lămuriri privitor la asigurarea vitelor — ca și la alte treburi de tovărășii, — caute răspunsul la întrebările ce vor trimite, în »Tovărășia«.

Tot prin »Tovărășia« vom arăta unde sunt morburii între vite, unde ce pagube s'au făcut, ce măsuri s'au luat, — tot ce privește acest tucru.

Va și ieși de aci încolo »Tovărășia« cît mai regulat, de 2 ori pe lună, aducînd cel mai folositor material de cetit pentru economii de tot felul.

»Tovărășia« va fi vestitorul nostru, postașul nostru ducător de știri pentru membri »Reuniunii« și pentru cei asigurați la noi.

Scrisele ei să le urmărească cu luare aminte toți.

O primejdie a sămănturilor:

— Sămănturi amăgitoare pentru Musca de Hessa. —

Din multe părți să aud vești, că musca de Hessa pricinuește mari pagube în sămănturile de grîu. Mulți nu vor fi știind, că in ce mod face pagube, ba nici nu vor fi auzit de bidigania asta.

Ministeriul de agricultură a pus oameni învățați, știutori de toate goangele stricacioase sămănturilor, să dea învățatură plugarilor că ce fel și cum sunt goangele cutare și

cum să se apere de ele. — Despre musca-de-Hessa să dau următoarele îndrumări:

Musca de Hessa (nemțește: Hesser Fliege; ungurește: hesseni légy; latinește, pe limba învățaților: Cecidomyia destructor) face pagube în acel mod, că viermii ei rod și nimicesc foile tinere de grîu. In măsură mai mică strică și sămănturile de săcară și de orz.

Insecta femeiușcă își pune ouăle la începutul toamnei, prin luna lui Septembrie, pe frunzele sămănturii. Viermișorii ce ies din ouă, să trag în jos între fir și teaca frunzei. Așezîndu-se la temeiul frunzei, sug tot suc din firul plătînd, apoi să vîră în fir, unde sub scutul frunzei ierneză și să schimbă în larve lungărețe.

Musculițele, (lungi de 3 milimetri), ies din larve în luna lui Aprilie. Abia își lasă larva, și diavola îngrabă începe a să împărechia și a pune și ea ouă! Din ouăle mărunte, peste cîteva zile ies viermușleți, cari să trag numai decît la temeiul frunzei, unde își petrec tot timpul stării lor de larvă.

In sămănturile de toamnă, atacate primăvara, musca de Hessa să găsește la nodul întîiu sau al doilea (incepînd din jos). In sămănturile de primăvara, precum și toamna (în sămănturile de toamnă) să găsește nemijlocit de-asupra rădăcinei.

Cum să ne apărăm împotriva ei?

Modul cel mai ușor și cel mai ieftin s'a aflat în așa numitele sămănturi amăgitoare.

Aceste să fac astfel, că în toată tabla, în care a fost grîu, deja în zilele din urmă ale lui August, sămănăm în mai multe locuri cîte 8—10 brezde cu săcară sau cu orz de toamnă. Musca de Hessa dă zor și iute își așează în acestea ouăle, căci aceste înverzesc mai iute), adevăratele sămănturi de toamnă să fac mai tîrziu). Indată-ce punem samă, că s'au ivit larvele albe (vermuleții) ale insectei, sămănturile amăgitoare le arăm, ca roiul de musculițe să se prăpădească în pământ. Arătura aceasta e bine să se bătucească și cu tăvălugul.

Sămănturile prea tare de muscă, le vom ară primăvara din nou. Dar nu le vom mai sămăna cu grîu ori săcară, ci cu plante de săpat (cucuruz).

Tot cu arătură adîncă putem stîrpi și porodița de vară a musculiței afurisite. Unii mai aprind miștile, indată după secerat. Dar modul acesta e mai primejdios, decît ogorirea.

STIRI

Tovărăși nouă. În timpul din urmă luăm știre că s'au alcătuit următoarele tovarășii românești:

„Buna“ tovarășie de credit în Măcișul-unguresc; „Dumbrava“, tovarășie de credit în Berind; „Tovărășia Agricolă, comercială și industrială“ din comuna Gurahont; „Tovărășia de consum și valorizare“ din comuna Telechi Recea.

Ori-care ar fi legăturile ce întretin de ocazitate unele dintre aceste tovarășii, în nădejdea că în data ce vom avea în lucrare Centrala noastră, cele mai multe să vor alătura la mișcarea cooperativă românească, — le salutăm cu multă dragoste și le dorim izbînde mari.

Tovărășie de valorizare de bucate este alcătuită în frunțașă comună Jebel din Bănat. Președintele tovarășiei este vrednicul Nicolae Iacobescu.

Tovărășia are acum de vînzare 5 vagoane cucuruz. Cu bine înainte!

Tovărășiile de asigurarea vitelor, alcătuite ca tovarășii ocazionale, de nou sunt rugate să ne comunice starea lor, după cum le-am fost rugat în numărul trecut al „Tovărășiei“.

Mașini de tăiat nutreț, precum și gunoieri meșteșugite — mai ușor și mai bine să pot cumpăra, dacă mai întii să cer informații dela redacția „Tovărășiei“. Cu plăcere dăm aceste informații, ca să scutim pe a noștri de eventualele înșelătorii ale agenților fără suflet.

Tren electric (mînat cu scîntee) să va face dela Gyergyótlgyes până la Borszék. Ingăduința pentru lucrări a primit-o dela minister firma Fábri Miklos, inginer în Budapesta.

Tovărășia de consum (bolta) din Rebrîșoara și-a ținut în 28 Nov. adunarea generală. Cei adunați s'au sfătuit asupra felului cum să se pornească „consumul“ și cum să fie așezarea aceluia pe-o bază cît mai puternică și mai solidă. S'a raportat despre suma cvotelor (acțiunilor) plătite și s'a dezbătut un șir de lucruri frumoase. Le dorim izbîndă și noroc.

Reuniunile meseriașilor noștri, acestea așezeminte culturale ale clasei noastre de mijloc, în unele locuri și în iarna aceasta încep a desvolta o muncă foarte frumoasă. Reuniunea meseriașilor sibieni sub harnicul ei preșident dl V. Tordășianu, cea din Blaj sub a dlui profesor G. Precup, iar cea din Orăștie sub a dlui A. Cristea, au ținut de curînd serate literare foarte bine reușite. Indemnăm pe toți conducătorii astorfel de reuniuni a urma pilda frumoasă a acestor 3 oameni harnici, cari își dau toată silința pen-

tru conlucrarea armonică a celor trei factori: a inteligentului cu meseriașul și negustorul și plugarul.

Invățătorii pentru tovarășii. Cetim în gazetele ungurești, că reuniunea învățătorilor unguri din Kézdiorto (în Săcuime) în adunarea ce și-au ținut-o de curînd s'a ocupat foarte amănunțit cu trebile tovarășiiilor, indemnînd pe învățători să fie apostolii acestei mișcări chemată să facă cea mai sănătoasă organizație economică, pentru săteni, în deosebi.

Știm, că dacă cineva are trebuință de întărirea economică prin tovarășii, — apoi doar mai mult ca ori-cine, are lipsă poporul nostru! De ce nu iau învățătorii noștri în programul lucrărilor și treburile tovarășiiilor?

Dascali români! Fiți în toate dascăli ai poporului și urmați în privința asta pilda ce v'o îmbeie atit colegii din Săcuime, cit și frații din România, cari sunt neadormiți apostoli ai înaintării sociale și economice a țeranului!

Școală pentru cultura cînepii și a inului va face statul în un suburbu al Seghedinului, în Seghedinul nou. Statul va cheltui pentru această școală suma de 350 mii coroane, iar orașul dă 12 jugăre pămînt pentru pepinieră.

Dela societatea meseriașilor din Blaj. Comitetul „Societății meseriașilor din Blaj“, după pilda anilor drecuți a pus la cale ținerea unui șir de conferințe pentru meseriași. Inceputul s'a făcut Duminică în 14 Noemvrie. Conferințele să țin în sala „Casinei Române“ în ordinea următoare: In 14 Noemvrie: prof. Al. Ciura despre Eminescu; 28 Noemvrie Stefan Roșian, spiritual: Din domeniul etice; 5 Decemvrie Dr. Iuliu Maniu deputat: Statul și industriașii; 12 Decemvrie: profesorul Flaviu C. Domșa: Din domeniul artelor aplicate; 19 Decemvrie Dr. Voicu Nițescu, candidat de avocat: Meseriașul și Societatea; 26 Decemvrie Dr. Alexandru Nicolescu, profesor de teologie: America din punct de vedere industrial. Conferințele promit a fi interesante și instructive. Sperăm că industriașii noștri să vor prezenta în număr complet la aceste conferințe.

Moșia din Surduc, cu 2000 pogoane de pămînt arabil, o fabrică de spirt, moară cu abur etc. a baronului Ambrózy, a luat-o în arîndă pe 30 ani banca „Plugarul“ din Căcova.

În felul acesta s'a venit în ajutor populației române din satele dimprejur, iar banca își va întări lucrarea în folosul acționarilor. Bravo! — scrie „Progresul“.

Școală pentru Tovărășii. Însămnătatea tovarășiiilor și puterea ce mare ce o dau aceste așezăminte vieții economice e tot mai mult prețuită de frunțașii ce chivernisesc țeri și popoare.

Și ca să fie cît mai mulți ște-gari bine instruiți pentru munca

întovărășirii, — cu ani de zile înainte s'au deschis școli anume pentru învățătura trebilor de tovarășii. Cea mai de frunte din aceste școli să află în țara nemțească, în orașul Darmstadt.

Acum Reuniunea tovarășiiilor din Austria a hotărît să deschidă și în Viena o astfel de școală. După această hotărîre în luna Ianuarie 1910 să va deschide în Viena o școală de 3 luni, în care tinerii muncitori în breazda economiei să poată învăța trebile tovarășiiilor. În această școală să va învăța în limba nemțească următoarele studii: „Istoricul, ținta și organizația tovarășiiilor agricole“; Noțiuni de drept; Dreptul tovarășiiilor; Contabilitatea (socoțiile) tovarășiiilor. Dări și provente; Merceologia agricolă. Finanțe și credit. Aritmetica comercială. Corespondența pentru tovarășii. Tren și tarife. Alcătuirea și lucrările tovarășiiilor de credit. Valorizări și procurări prin tovarășii. Alte tovarășii. Controlul tovarășiiilor.

Cursul (școala) să începe la 1 Ianuarie și țină până la 1 Aprilie. Didactrul este de 30 coroane.

Vom reveni!

Literatură economică.

„**Nutrirea animalelor de casă**“ să cheamă cartea scrisă de dl Aurel Cosciuc, directorul școlii economice consistoriale din Sibiiu, carte scoasă pentru poporul nostru de harnica »Reuniune română de agricultură« din comitatul Sibiiului. Cartea costă 1 cor. 60 fil. cu porto cu tot și să poate cumpăra dela toate Librăriile românești.

Am răsfoit și noi cartea, și am găsit în ea material vrednic să-l cunoască fie-care proprietar de vite. Ne pare însă foarte rău, că nici scriitorul cărții nici »Reuniunea« n'a ținut pe deplin seamă de faptul că această carte e scrisă pentru popor. căci altcum de bună seamă că înlocuia cuvintele prea »pe sus«, cu cuvinte înțelese de toată obștea românească știutoare de carte. Cum crede cineva că poporul, și chiar cei mai mulți din cărturarii satelor noastre (căci sătenii au vitele) vor înțelege vorbe ca aceste pe care le scoatem din cartea alui Cosciuc: »Digestiunea alimentelor, eliminează, substanță, determinarea rațiunii de hrană« etc. etc?

Mare păcat, că o carte așa de mult cuprinzătoare nu poate intra în casele țaranilor noștri decît cu — dicționar.

Cunoaștem și noi greutatea scri-sului pe înțelesul poporului, dar cerem să se nizuiască în această cale cel puțin cît să poate. Tot așa am fi dorit ca partea practică a cărții „Prepararea nutrețurilor“ (de ce nu: gătirea nutrețelor?) să fie mai pe larg totală și să cuprindă descrierea practică a gătirii nutrețelor.

În colo cartea dlui Cosciuc e de o mare însămnătate căci cuprinde îndrumări de un netăgăduit folos pentru toți cresătorii de vite.

Ne alăturăm și noi la laudele ce să cuvin dlui Cosciuc și nădăjduim, că la o nouă carte pe care cu dreptul o așteptăm dela dsa — o se țină seamă de prietinesțile vorbe că spunem aici. despre cartea, pe care o recomandăm cu căldură frunțașilor și plugarilor noștri.

Să caută și să găsește.
Să găsește:

Mere de Ardeal și mai mari și mai mici să găsească cam 5—600 ferdele (de cîte 20 litre) la abonatul nostru dl Ioan Gyogy, în Sălciua de sus (Felső Szolcsva u. p. Alsó Szolcsva, comitatul Turda-Arieș).

Obede și spițe de frasin, uscate să află în Girbova de sus, gara Aiud Nagyenyed.

POSTA REDACȚIEI

Dlul *Ioan Gy. I.* Fiind peste tot puține mere în ăst-an în Ardeal, credem că-n mic le poț vinde cu preț mai bun, de aceea am și anunțat în foaie.

Abon. No. 1881. Cartea „Legea comună“ să află la dl Pavel Rotariu avocat, Timișoara.

Dlul *V. Cosma, Nicula.* Scrisoarea Dv. s'a rătăcit, dînd abia acum peste ea; întrucît însă mai aveți ș-acum lipsă de mașină de imblatit, Vă rugăm a ne scrie.

Dlul *Gavriil B. în Ny.* Altoi mai aproape de dta află la Fischer E. és Társa în Aiud; rugarea pentru altoi dela stat, trebuie făcută prin notar. Viță de viie află pe domeniul dlui dep. Dr. A. Vlad în Băbolna, u. p. Szászváros, ori la tovarășia „Mugurul“ în Erzsébetváros. Mobile la firma rom. Emil Pătruțiu în Sibiiu. Despre asigurarea vitelor la alt loc.

Dlul *Cirlea A. în Celna.* Trimite 60 fileri și-o capeți.

Dlul *Gruesc G. în Ferencfalva.* Carte pentru învățarea limbii ungurești, capeți la librăria N. I. Ciurcu în Brașov.

Dlul *V. Milu, Dirste.* Pentru treburi comunale numai un comitet poate fi, anume cel ales de sat; a-lătura de acesta altul nu să poate face, care să se ocupe cu chestii de bancă. Scrie-ne mai pe larg ce vreți să faceți.

Dlul *Stupar G. Simand.* Scrie la „Vásárcsarnok Ellátó szövetkezet“, Budapest, de unde primești toate îndrumările.

Dlul *I. L. Murgu în Iladia.* Adresează-te dlui Romul Simu, Sibiiu, la „Asociațiune“, de unde vei primi răspuns.

Dlul *Jozsi J. în Abrud.* Cucuruz, grâu, poți cumpăra dela „Zlăgneana“ din Zlagna, unde s'a deschis de curînd magazin de buente.

Prețul bucatelor.

În piața Orăștiei:

Grâu,	maja m. 27—	cor.
Cucuruz	„	13—14 „
Ovăs	„	13—14 „
Mere	„	12—13 „
Mere după soi	„	15—50 „
Nuci	„	40—70 „

În Budapesta:

Grâu	maja m. cor. 27½—28½
Cucuruz	„ „ 14·50—15
Ovăs	„ „ 15·50—16
Orz	„ „ 14½—

„Tipografia Nouă“, Orăștie.